

ARK NOUVEAU

Ivar Orvedal, fødd 1952. Musikkmeldar og vegvaktar busett i Sogn. Siste bok: Ordakt (1994), skapt og utgitt saman med Randi Strand, fødd i 1962. Billedkunstner. Jobber med bok som selvstendig kunstnerisk uttrykk. Bor i Oslo.

1.1.95

Randi: Himmelen har kledd årets første dag i kvitt. Kvit mark. Blanke ark. Noe for en bonde og forfatter? Blanke ark har ikke alltid vært skriftas tilholdssted. Vikingene rissa sin poesi inn i steinskulpturer - i landskapet, romerne skrev på voksa treplater. I dag klikker datafreakere seg sine egne veier gjennom en eller annen ikke-lineær hypertekst på en computer, og billedkunstnere eksponerer sine tekster på lystavler i mørke gallerirom. Forskjellige tidsepoker - forskjellige tekstmedier. Ønsker ikke forfattere noen ganger å gi tekstene sine andre vinger enn kvite ark?

11.1.95

Ivar: For ikkej lenge sidan var Alf Prøysen si vise om morgondagens blanke ark valt til Norges nasjonallise. Men eg er redd at vi syng om det reine og ubrukte, for å rettferdiggjere det at vi held fram som før, med å "skitne til". I så fall er resirkulert papir det dristigaste alternativet vi vil sjå i bruk på lenge ennå. Vi set nok pris på tekstens evne til å flyge, men er mindre opptatt av landingsplassen, og landingsevnen.

"Prøveren" står det på den eldste runeinnskrifta ein kjenner til. Den er frå år 175, og er skriven på ein spydspiss, funnen i Stabu. Tingen, skrivehandlinga og bruken (av bokspydet) er ein like viktig del av prosessen som sjølve ordet. Eg ynskjer at mange fleire bøker kan få ein slik utvida dimensjon. Kall meg gjerne romatar, men eg ser for meg både runeriss og buss-tagging som likeverdige eksempel på litterær performance som oppstår i balansepunktet mellom trylleformular og allment uttrykksbehov. Tilstadeværelsens medium. Den skinn-innbundne litteraturen (den som er meri synkronisert med prisutdelingar og etablissementets gode kritikk) spring nok ut av same behov, er berre meir eigna som finkulturell innhegning for den kontrollerte villskapen (ufarleggjorde spydkastarar). Og for å kompensere saknet etter det farlege, fyller vi biblioteka våre med avhandlingar om spyd og spydkasting, ja grafitti for den saks skuld. Likeins kjem våre skremmande eventyr, frå jungelen der ute, i standardformat som kan stablast og arkiverast trygt.

17.1.95

Randi: En trenger ikke nødvendigvis oppholde seg i skulpturelle eller digitale sfærer for å se interessante møter mellom tekst og form. Det kan en også finne (eller skape) mellom to permer. Som billedkunstner har jeg, som du vet, jobba med artist's books. En tradisjon som har solide røtter i andre land, men som lever i en skyggedal her hjemme. Artist's books er en vidtfamnende kategori med en fellesnemner: at boka betraktes som et totalt opplevelsesfelt. I artist's books kan side, format innhold og forløp ha alt fra den mest tradisjonelle til den mest subtile, ugjenkjennelige form. Noen kunstnere har gått inn på det system-potensialet boka har, i andre bøker ligger essensen i formuleringa av en perseptuell litteratur, - å utfordre leseren til en ny diskusjon med en trykt side. Variasjonene i konsept, estetikk og produksjonsmåte er mange. Artist's books kan like gjerne være unike objekt som de er masseproduserte.

Spesiell eller ordinær: Utgangspunktet mitt når jeg jobber, er at boka er et fysisk, taktilt objekt, et visuelt og tidsbasert medium - hvor en eventuell tekst materialiserer seg. Boka kommuniserer på flere plan. Det vil alltid oppstå et (godt eller dårlig) forhold mellom form og innhold. Jeg har inntrykk av at få forfattere

er interessert i genren, og i bokutforming generelt. Det forundrer meg. For det dreier seg ikk om å gjøre formen viktigere enn innholdet, men om ta i bruk de visuelle, taktile og formmessige virkemidler for å fange innholdets/tekstens "virkelighet" (for å bruke et av dine ord). Noe som også fascinerer meg med boka er at den er et intimt medium. Sanselig, den krever berøring. Og handling. Leseren kan være litteraturens dramaturg, en forløser. Eller er det teksten som forløser leserens handling?

Slik hypertekstene gjør leseren oppmerksom på sin egen aktive rolle, kan også bokformen gjøre det. En lang prosatekst kan gi leseren en helhetlig tid/rom-opplevelse, men kan få ham til å ignorere det faktum at boka har selvstendige tid/rom-sekvenser. Plasseringa av teksten i tid og rom kan underbygge et innhold og forsterke en dynamikk. Hva om bokstavene h-e-n-d-e-r var fordelt ut over 6 sider?

Det jeg ville prøve med utformingen av ordene dine i *Ordakt*, var å reflektere/aktualisere disse ordenes omskiftelige, relative karakter ved hjelp av bokas tid/rom-skifte. Leseren "skaper" selv ordet ved å vende vinylen fra den høyre posisjonen der ordet synes speilvendt, lyst mot en mørk bakgrunn, - til den venstre der ordet framstår positivt, mørkt mot en lys bakgrunn. Under handlingesakten kaster ordene skygger mot bakgrunnen, og kan samtidig betraktes som billedakt. Spiralinnbinding og fraværet av perm understreker at disse ordene ikke danner noen historie fra A til Å. En kan gå inn i boka hvor som helst og bla i den retning som måtte passe. Slik kan form og materialløsning gripe inn i en boks vante progresjon. Hvis teksten måtte trenge det, ønske det, ville det.....

23.1.95

Ivar:og forlaga gjere det! I 1993 var det 350 år sidan den første boka vart trykt i Norge. Ved jubileet vart det sett store mål for bokas framtid. I informasjonsheftet om Bokåret '93 står det mellom anna at ein vil gjere boka til eit "kunstnerisk medium" og "overlegen konkurrent" som har "simpelthen egenskaper de andre mediene mangler". Desverre ser det ikkje ut som om noen av forlaga tar mål av seg til å etterleve slike forsett, om noen hadde venta det. Det er liten plass for dei som ynskjer å utforske bokmediet, og i lengda blir det for deprimerande å ha ambisjonar, utover dei fiktive, i eit forlagssystem som med sine romankonkurransar heller likestillar litterær utvikling med sportslege prestasjoner. Keisaren spradar stdig omkring naken, utan at vi synest det forringar underhaldingsverdien nevneverdig.

Frå mi side var målet med *Ordakt* å få til eit møte mellom bokdesign, litteratur og lesar, der materielle og ideelle virkemiddel er likeverdige, i teksten vert dette reflektert ved hjelp av motsetningar, som stimulerar - eller tvingar fram - det som måtte finnast av relativistisk (og humoristisk) sans hjå lesaren, noe som aktiviserar hans evne til å sjå, og aktualiserar det han ser. Enkeltord visar seg fram, torer vere tekst og å provosere fastgrodde lesevanar og tenkemåtar.

Det er uvanlege med eittordsdikt; det er så vidt eg veit ikkje tidligare gjennomført i ei heil bok. Men oppfinnelsen er både daglegdags og naturleg. Når eg går omkring i fjellet og leitar etter sauer, og elles arbeidar på garden, brukar eg å notere stikkord for tankar som dukkar opp. Og ein dag tenkte eg: kvi-for øydelegge for sjøvstendige ord med ein masse tomskrift. Ivar Aasen var på sitt vis den mest radikale ordskaparen vi har hatt, men i dag dukkar det igjen opp nye flotte ord. "Mosaikksnikksnakk" står det i eit dikt av Cathrine Grøndahl. Og i Horace Engdahl si bok *Beröringens ABC* er det eit kapittel som heiter "Ofödelsedagar" (!). Det første høyrer til den "intuitive" delen av litteraturen, og er eit levedyktig avkom frå ein litterær elskovsleik som utspelar seg midt i synet på både forattaren og alle hennar tenestevillige, men ikkje alltid like frukkbare, parafaser. Det andre ber erfaring og om(igjen)tanke i seg, og opphøgar litteratur til ein gjenfödelses-prosess. Det er ein fryd å sjå slike modige ord, og eg vert minna på at det å vere forfattar og kan innebere å vere litt stillare enn folk flest.

Eg likar å tenke på ord som lydfossilar, gjerne tydelge, i eit klårt gjennomsiktig materiale, Som du kjenner til har eg lenge spekulert på om det går an å lage bøker av glass, det absolutte møtet mellom det fikserte og det ufikserte. Det er ikkje berre ordet, tankestoffet, eg er ute etter. Eg er ute etter at ord, og framstilling av ord, like mykje skal gjengi konturane av det stoffet som omslutar dei. Tildømes opplevde eg dette sterkt då eg såg boka *Bøko*, der du i staden for å skrive orda, har skore dei ut av transprente sider. Orda sitt "materielle innhald" er sjølv gjort gjennomsiktig (luft), og deira litterære betydning blir likestilt med det bok-materialet dei er skorne i. Likevel markerar både teksten og materialet sine grenser tydeligare enn noen gang. Tydeleg, fordi dette også er grensene til det som ikkje kan skrivast eller formuleraast.

31.1.95

Randi: Poesi er musikk hevder noen. Men den synges ikke. Den skrives ned (oftest på papir). Selve teksten oppretter kommunikasjon med leseren i et ugripelig, abstrakt rom. Plasseringa av teksten, typografien og materialet den er skrevet på kommuniserer noe om et konkret, fysisk rom: siden. Noen av de tidlige modernistene utnytta siderommet og typografiske virkemidler i ekstrem grad. I dag er det sjelden å se visuell poesi. Derfor, og som en hyllest til boka skriver jeg som Ladislav Novak:

O

G L R I A